

Odense Å skal have formerne tilbage

Fyns største naturgenopretningsprojekt giver Odense Å sine naturlige former tilbage. Genslyngningen af åen reducerer nitratforureningen og giver rigere dyre- og planteliv.

Elizabeth Taylor har fået det, Joan Collins har fået det flere gange, og nu får Odense Å det også: En gennemgribende ansigtsløftning.

Odense Å bliver 50 år yngre, når Skov- og Naturstyrelsen i efteråret 2009 indvier vandløbets nye slyngninger. For åen bliver bragt tilbage til det snørklede forløb, den havde før 1958, hvor åløbet blev rettet ud til lange lige strækninger.

I 50'erne ønskede man at skaffe mere landbrugsjord ved at rette åen ud og dræne engområderne langs åen. Nu bliver landbrugsjorden så bragt tilbage til sin oprindelige fugtige tilstand, og de syv kilometer lige åstrækninger bliver omskabt til 12 kilometer slyngnet å.

– Hovedformålet med Odense Å-projektet er at få lavet nogle vådområder, hvor vi kan få samlet drænvandet fra landbrugsarealerne i lavvandede søer, sumpe og våde enge, forklarer projektleder Vibeke Birkelund fra Skov- og Naturstyrelsen.

Iltsvind i fjorden

Drænvandet fra de tilstødende marker indeholder nemlig store mængder kvælstof i form af nitrat, og det er tidligere løbet direkte ud i Odense Å og videre til Odense Fjord. Her har nitraten været gulf for algerne, som er blomstret op i store mængder, samtidig med at de har forbrugt den ilt, som normalt er til stede i fjordvandet. Det har medført iltsvind i Odense Fjord og stærkt forværedede tilstande for livet i fjorden. De våde områder, som nu opstår langs Odense Å, hjælper på det problem.

– Når vandet bliver samlet i de våde engområder, så går nogle af naturens egne bakterier i gang med at omsætte nitraten til frit kvælstof, der afgasser til atmosfæren, hvor det ikke gør skade. På den måde bliver vandet rensat, inden det når åen, fortæller Vibeke Birkelund.

Det vand, som bagefter langsomt siver ud i Odense Å, er meget renere end tidligere, og det gavner både åen og fjorden. Faktisk sparer den nye å miljøet for mere end 60 tons kvælstof om året, når projektet er færdigt. På den måde bidrager projektet til, at Danmark lever op til EU's Vandrammedirektiv, som stiller krav til vandkvaliteten i alle EU-lande.

Den våde ådal opnår man ved at samle vandet i lavvandede søer og vådområder på vandets vej fra markerne til åen. Det sker ved at afbryde alle drænelininger i ådalen. Samtidig hæver man åens bund med omkring en meter og reducerer åens fald ved at genskabe vandløbets slyngninger. Det betyder, at markvandet ikke afdræner direkte til Odense Å, men bliver opstuvet en tid i ådalen.

Mere natur

Odense Å bliver ikke kun mere naturlig. Der bliver simpelthen mere natur langs åen. Flere steder i den 350 hektar store naturgenoprettede ådal vil der opstå lavvandede søer, og det vil tiltrække både frøer og fugle til engområderne. Men også i selve åen får plante- og dyrelivet bedre forhold.

– Når åen bliver slyngnet, så giver det nogle mere vekslende strømningfor-

FOTOS: SCANPIX OG FOCI

hold. Og nogle planter trives godt, hvor der er meget strøm, mens andre planter foretrækker stille vand. På den måde får man en bedre variation af bunden. Den variation af strømforhold og af bunden forbedrer – sammen med det renere vand – forholdene for flere sjældne og beskyttede dyrearter, vi har i åen nu, fortæller Vibeke Birkelund.

Odense Å er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde og er beskyttet af EU's såkaldte habitatdirektiv. Direktivet skal sikre, at der ikke sker forringelser af væsentlige naturområder og deres plante- og dyreliv. Og Odense Å-projektet vil gavne flere truede dyrearter, som i øjeblikket lever en lidt kummerlig tilværelse i åen og dens nærområder. Det drejer sig blandt andet om den åleagtige bæklampret og om pig-smerlingen, som er en af de mindste fiskearter i Danmark. Særlig vigtigt er det at beskytte den tykskallede malermusling, der næsten er udryddet i Danmark, og som kun lever i to danske vandløb.

– Når vi nu har Odense Å som EU-habitatområde, så må vi ikke forringe tilstanden – vi må kun forbedre tilstanden for de sjældne og truede dyrearter.

Derfor har vi lavet et projekt, hvor vi både får skabt vådområderne og tilgodeser de truede dyr, forklarer Vibeke Birkelund.

Naturtilstanden bliver dog ikke kun forbedret for de mere eksotiske dyrearter. Nogle af de dyr, som først vil tage de indbydende omgivelser i besiddelse er fugle som viber og klyder, der ellers er i tilbagegang i Danmark. Men det er ikke al natur, der er velkommen. En af de planter, som altid er hurtig til at bemægtige sig nye naturområder, er bjørneklo.

– Vi får derfor nogle lodsejere til at lade deres kreaturer græsse. Kreaturer er gode til at holde bjørneklo nede, og det gør så, at andre planter får bedre vilkår, siger Vibeke Birkelund.

Lang og dyr proces

Det midtfynske naturprojekt har været længe undervejs. Det blev søsat af Fyns Amt i 2003 og videreført af Skov- og Naturstyrelsen i 2007, da amterne blev nedlagt. Første etape blev indviet den 20. oktober i år. Og hvis alt går efter planen, står anden og sidste etape færdig til efteråret 2009.

Første etape indviet 20. oktober

Den 20. oktober blev første etape mellem Brobyværk og Nørre Broby indviet.

Folketingsmedlem og tidligere borgmester for Broby, Erling Bonnesen (V) sad sikkert i rendegravens førersæde, mens han fjernede den sidste barriere, så vandet kunne strømme frit gennem de ti nye slyngninger på åen.

Med åbningen af første etape er 900 meter lige åløb nu blevet til 2.400 meter slyngnet å. Samtidig er den tilstødende Surmosebæk blevet slyngnet, og markdræningerne i ådalen er lukket, så nye vådområder opstår.

Når Odense Å genslynges, får den mere varierede strømningsforhold. Og det er til gavn for naturen i og langs åen. Det giver bedre forhold for både de sjældne og mere almindelige dyr, som fx viben.

Den træge fremdrift skyldes i høj grad, at projektet involverer mange lodsejere. Og det er en lang og til tider sej proces, at få gjort alle tilfreds. Men nu er de sidste brikker faldet på plads – efter langvarige forhandlinger med i alt 63 lodsejere langs åen.

Og det har ikke været gratis. Af det samlede budget på omkring 50 millioner kroner går to tredjedele til lodsejere af landbrugsjord som kompensation for, at afgrøder nu skal skiftes ud med våde enge og vadefugle. Der er samtidig byttet rundt på ejerforholdene for mange af jordmatriklerne i området, og det puslespil har taget lang tid at lægge.

Til gengæld får Odense Å sine yppige former tilbage, når gravemaskinerne bliver sluppet løs til næste sommer.